

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1890, kl. 8 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående befrämjande af frivillig ålderdomsförsäkring.

Framhållande å ena sidan de flerahanda och högst betydande svårigheter som möta, om en tillfredsställande lösning af den på dagordningen stående, magtpåliggande frågan angående obligatorisk ålderdomsförsäkring skall ernås, hvarom redan de så skiftande meningar vittna, som uttalats vid detta ärendes förberedande behandling och som återfinnas i så väl sjelfva komitébetänkandet som i deröfver från flera håll afgifna utlåtanden, samt med erinran å andra sidan att påtvungna skänker i allmänhet icke värderas, hvilket deremot är fallet med den genom eget arbete och omtanka vunna sparpenningen, och att således åtgärder, som afse att väcka och underhålla den egna kraften till att sörja, ej endast för stundens behof utan äfven afsätta för åldrens dagar, i första rummet böra beaktas och främjas, har herr *C. G. Bergman*, i en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 203, utkastat grundlinierna till en lifränteanstalt byggd på frivillighetens princip, afsedd i första rummet för kroppsarbetare, men äfven öppen för öfriga samhällsklasser, hvilken anstalt skulle ställas under statens garanti och eventuellt af staten förvaltas, helst i likhet med postsparbanken.

För att i ännu högre grad, än hvad de befintliga, enskilda lifränteanstalterna visat sig kunna förmå, locka och uppmuntra till ett fortsatt afsättande af besparade medel för ålderdomens behof, har motionären tänkt sig af de i anstalten insatta medlen en viss andel, han föreslår 20 procent, skulle användas till premier, att enligt vissa grunder utlottas mellan delegare,

Bih. till Riksd. Prot. 1890. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 27 Häft.

dock ej som direkta penningvinster utan för beredande af högre lifränta åt den vinnande; återstående 80 procent skulle deremot användas att på vanligt vis bereda insättarne lifränta vid viss ålder.

Då motionären emellertid icke gjort erforderliga beräkningar, och ej heller angifvit detaljerade bestämmelser, som äro behöfliga för förslagens realiserande, samt äfven insett, att sådana icke heller kunna af Riksdagen eller något dess utskott verkställas eller medhinnas, så hemställer han endast, för den händelse Riksdagen skulle finna hans förslag, att på frivillighetens princip grunda ålderdomsförsäkring, förtjent af uppmärksamhet,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte vid behandlingen af frågan om ålderdomsförsäkring äfven taga i öfvervägande här omnämnda förslag att på frivillighetens princip och på sätt närmare i motiveringen anföres grunda en lag om ålderdomsförsäkring.

En likalydande motion har blifvit väckt af herr *O. M. Björnstjerna* inom Första Kammaren, som för utlåtande hänvisat samma till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Då motionären genom sitt yttrande: »En principfråga, och följaktligen en fråga af vikt, är den, om ålderdomsförsäkringen skall vara obligatorisk eller frivillig. Mig synes det enda möjliga och det enda rigtiga vara en på frivillighetens princip byggd ålderdomsförsäkring», egentligen uttalat sig emot all tillämpning af obligatorisk ålderdomsförsäkring, så vågar utskottet, ehuru sympatiserande med motionärens uppfattning härutinnan, likväl ej, i det skede som frågan nu föreligger, biträda denna hans åsigt, och kan ännu mindre finna det lämpligt tillstyrka Riksdagen, som sjelf hos Kongl. Maj:t begärt en utredning om och framläggande af förslag till obligatorisk ålderdomsförsäkring för arbetare och med dem jemförliga personer att nu på förhand uttala sig i den nyss nämnda principfrågan, innan det hos Kongl. Maj:t begärda förslaget, hvartill betydande förarbeten redan äro utförda, hunnit framläggas och prövas.

Men erkännande möjligheten af att Riksdagen vid sådan pröfning skulle finna utvägar att öfvervinna de stora och mångahanda svårigheter, som, enligt motionärens så väl som utskottets förmenande, äro förknippade med genomförandet af en obligatorisk ålderdomsförsäkring i någorlunda tillfredsställande omfattning, så torde man hafva giltig anledning antaga, dels

att en sådan tvångsförsäkring endast kan komma att afse en viss samt jem förelsevis mindre del af rikets invånare, och dels måste förutsätta lifränta af så blygsamt belopp, att den troligen ej kommer ens att täcka de allra nödtorfstigaste behofven för den försäkrade under ålderns dagar.

Anledning till ett sådant antagande finner utskottet, bland annat, af det nu till afgörande föreliggande förslaget om obligatorisk olycksfallsförsäkring, en angelägenhet som dock erbjuder högst betydande mindre svårighet att genomföra mot när det gäller ålderdomsförsäkring.

I nämnda förslag finner man nemligen bland andra hela den talrika klassen af jordbruksarbetare undantagen från tvångsförsäkring, och om äfven dessa, vid ett möjligt beslut om införande af obligatorisk ålderdomsförsäkring, blifva inrangerade bland de tvångsförsäkrades leder, så kommer nog alltid ett mycket stort antal personer, som befinna sig i ringa eller ej nämnvärdt högre lefnadsvilkor, att stanna utanför, hvarför det ock måste anses som en lika viktig uppgift för samhället att genom lämpliga åtgärder hos dem söka sporra den egna kraften till att sörja för en oviss framtid genom frivillig ålderdomsförsäkring.

När man vidare besinnar att, i händelse en obligatorisk ålderdomsförsäkring beslutas, lifräntorna antagligen måste sättas mycket låga, om saken skall kunna genomföras, så vore det alltid önskvärdt, om den tvångsförsäkrade kunde i samma anstalt beredas högre lifränta genom frivillig försäkring, vare sig genom egen ansträngning eller välvilja från arbetsgifvarens sida.

Då nu staten genom postsparbanken framgångsrikt sökt hos allmänheten framkalla och främja den första graden af sparsamhet eller den att hafva en ständigt tillgänglig reserv för morgondagens ovissa behof, så synes det utskottet högeligen önskvärdt och endast följdriktigt, att staten snart, så som motionären antydt, måtte uttaga nästa steget i samma riktning, eller att främja den högre och derfor äfven svårare sparsamhetsuppgiften, eller den som afsäger sig att fritt få disponera öfver sparpenningen och i stället reserverar samma för den aflägsna ålderns ännu ovissare behof; alltså att utveckla postsparbankens verksamhet till att äfven uppsamla för ålderdomsförsäkring afsedda besparingar, för att sedan förvaltas af en bredvid postsparbanken stående lifränteanstalt, eller ock af den ifrågasatta riks-försäkringsanstalten.

Utskottet hyser den fasta och lifliga öfvertygelsen, att staten ej skulle kunna på ett mera framgångsrikt och välsignelsebringande sätt verka för ifrågavarande så ytterst viktiga samhällsangelägenhet än genom att sålunda inom hvarje landsort erbjuda ej allenast den mindre bemedlade utan en hvar tillfälle att på *tryggaste* och *billigaste* vis försäkra sig emot nöd på ålder-

domen, och anser utskottet äfven, att staten genom en sådan åtgärd kanske i ej oväsentlig mån kan komma att underlätta lösningen af den svårare uppgiften att genom tvångsförsäkring skydda dem, som sakna kraft och tillgångar att på frivillighetens väg sörja för ålderdomen.

Motionärens förslag till ålderdomsförsäkring hvilat bland annat på den, så vidt utskottet har sig bekant, förut icke framställda idén att använda vinstbegäret eller hoppet att vinna såsom lockmedel till sparsamhet och såsom driffjeder till sparpenningarnes användande till insatser i en riks-liffräntanstalt, hvilken flera gånger årligen skulle utdela premier och genom dessa ständigt återkommande utlottningar ega ett kraftigt medel att påminna så väl om pligten för en hvar att genom besparingar betrygga sin ålderdom mot nöd som om anstaltens tillvaro och förmånlighet.

Vid bedömandet af föreliggande förslag saknas således både inom och utom landet all ledning af erfarenheten om verkningarne icke blott af lagstiftningen rörande ålderdomsförsäkring utan äfven af någon liffräntanstalt af den beskaffenhet motionären åsyftat. Man är i afseende på denna hänvisad att konstruera sig till ett omdöme, likasom vid lösningen af andra problem, genom att från bekanta förhållanden söka sluta sig till de obekanta.

Men äfven härtill fordras utredningar, som måste vida öfverstiga de svaga krafter, som stå ett tillfälligt utskott till buds. Utskottet nödgas därför inskränka sig till att rörande frågan i korthet anföra följande:

Förslaget synes icke åsyfta att göra särskild lagstiftning rörande ålderdomsförsäkring obehöflig, då det lemnar den del af befolkningen oberörd, hvilken hvarken vill eller kan erlægga nödiga försäkringsafgifter, antingen de lockas dertill af utsigt till vinst eller icke. Dess betydelse beror alltså väsentligen derpå, huru stor del af det folklager, som hittills icke ensamt af förtänksamhet och känsla af eget ansvar kunnat förmås att efter förmåga sörja för sin ålderdom, skulle derigenom kunna lockas till de för en skäligen liffränta behöfliga insatserna.

Det synes utskottet uppenbart, att en allmän, af staten garanterad liffräntanstalt, som skulle ega alla rikets poststationer och postkontor till kommissionärer, skulle blifva ett verksamt medel att befordra den frivilliga liffränteförsäkringen och på samma gång inskränka behovet af den ifrågasatta obligatoriska ålderdomsförsäkringen.

Då staten, på sätt numera allmänt erkännes, hädanefter icke torde böra undandraga sig skyldigheten att på ett mera verksamt sätt än hittills

med sina magtmedel medverka dertill, att åt den obemedlade bereds en värdigare och bättre försörjning på ålderdomen än den offentliga fattigvården, så är det jemväl för staten af den största vigt, att denna skyldighet, så vidt möjligt är, må blifva begränsad till skälig omfattning, samt att sättet för dess fullgörande må blifva förenkladt och praktiskt.

Ur denna synpunkt torde det föreliggande förslaget vara af beskaffenhet att påkalla Riksdagens synnerliga uppmärksamhet.

Emot den föreslagna anordningen skall sannolikt i främsta rummet framställas den invändningen, att premiefördelningen icke kan undgå att göra lifrånteanstalten till en sorts penningelotteri, hvars inrättande under statens garanti förutsätter en principiell förändring af förordningen rörande förbud mot lotterier, en förändring, som är egnad att framkalla allvarliga betänkligheter. Utskottet, som i ett föregående utlåtande rörande inrättande af s. k. industrilotterier förklarar sig ingalunda vilja för sin del borttaga det skydd mot förderfligt lotterispel, hvilket gällande lag innehåller, vågar likväl hysa den åsigten, att den föreslagna premiefördelningen väsentligen skiljer sig från en vanlig utlottning af penningevinster, samt att densamma, om så pröfvas nödigt, med ringa förändring kan ordnas på sådant sätt, att dessa premier mera komma att likna vanliga belöningar för sparsamhet än vinster i ett penningelotteri.

Detta torde blifva händelsen, om premierna exempelvis skulle erbjudas till de lägre föreslagna beloppen, men till motsvarande större antal, samt om de endast komme att utbetalas i form af genast börjande lifrånta i stället för att utgå delvis kontant och delvis smärre lifrånteinsättning.

Men äfven om all premiefördelning skulle anses böra bortfalla vid den föreslagna lifrånteanstalten, torde inrättande af en dylik enligt förslagets öfriga grunder böra anses vara af oberäknelig nytta för ålderdomsförsäkringens främjande, då vanliga lifrånteanstalter ännu saknas inom betydliga delar af landet och icke heller på länge torde komma till stånd inom de mindre befolkade orterna. Här saknas sålunda ett af de första vilkoren för att befolkningen skall kunna förmås att sjelf draga försorg om sin ålderdomsförsäkring.

I hvad mån detta genom förslaget kan vinnas, torde ingen nu kunna förutsäga. Men då detta förslag, enligt utskottets förmening, är ett märkligt inlägg i ålderdomsförsäkringsfrågan och möjligen kan visa sig innehålla ett enkelt medel till dess lättade lösning, samt då ett af hufvudvilkoren för denna lösning alltid skulle vinnas, om en allmän lifrånteanstalt, äfven utan premiefördelning, men i öfrigt byggd på de af motionären föreslagna grunder, kunde inrättas och vinna förtroende inom de samhällsklasser den företrädesvis

är afsedd att gagna, har utskottet ansett detsamma vara förtjent af närmare utredning.

På grund häraf hemställer utskottet, att Andra Kammaren behagade besluta,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t måtte vid behandlingen af frågan om ålderdomsförsäkring äfven taga i öfvervägande om och i hvad mån här omnämnda förslag till inrättande af en på frivillighetens princip byggd allmän lifränteförsäkringsanstalt kan vara egnad att underlätta lösningen af frågan om ålderdomsförsäkring.

Stockholm den 26 april 1890.

På utskottets vägnar:

ELIS NILSON.

Reservation

af herr *C. W. Collander*: »Då jag icke kunnat biträda utskottets mening rörande det af motionären förordade lotterisystemet, har jag ansett, att hela senare delen af utlåtandet från och med: »Motionärens förslag till ålderdomsförsäkring hvilar bland annat» etc. (se sid. 4) bort ega följande lydelse:

Beträffande slutligen det af motionären föreslagna särskilda lockelsemedel till anlåtande af ifrågasatta anstalt, eller att använda en ej obetydlig del af insatserna för premieutlottning, så måste utskottet finna detta ur flera synpunkter betänkligt, helst när det gäller en af staten garanterad och förvaltd anstalt, ty om man äfven medgifver att den utsigt till vinst, ehuru i form af högre lifränta, ett sådant system innebär, för mängen kan ega dragningskraft, så ligger det dock alltid en uppenbar motsägelse uti att å ena sidan vilja hos den enskilde stärka och sporra den egna kraften till allvarliga

ansträngningar och försakelse för ålderns behof, och samtidigt visa honom på lyckohjulet, hvilket ju här lika lätt kunde komma att öfverflytta andelen af den mindre bemedlades insatser till den ekonomiskt bättre lottade.

Staten borde tvärt om, enligt utskottets förmenande, här noga tillse, att vid ifrågasatta anstalt *hvar och en* må beredas den *högsta liffränta, som hans insatser kunna betinga*, och då utskottet äfven anser att staten till och med, för främjande af en så högeligen vigtig uppgift, borde ikläda sig hela förvaltningskostnaden utan afdrag å insatserna, så skulle alla de stora och verkliga förmåner, som denna anstalt sålunda komme att erbjuda allmänheten, säkerligen utöfva en starkare, men framför allt sundare dragningskraft på dem, som i första rummet afses, än det lockelsemedel motionären tänkt sig.

Då utskottet funnit motionärens framställning i öfrigt, eller att staten bör kraftigt uppmuntra och stödja den frivilliga ålderdomsförsäkringen, ur flera synpunkter och på sätt som ofvan blifvit antydt, vara mycket beaktansvärd, så hemställer utskottet, att Andra Kammaren behagade besluta,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes, vid behandlingen af frågan om obligatorisk ålderdomsförsäkring för arbetare och med dem jemförliga personer, taga i öfvervägande, på hvad sätt staten äfven må kunna kraftigt främja frivillig ålderdomsförsäkring.»

I denna reservation instämma herrar *A. G. Björkman, Nils Nilsson* i Skärhus och *J. Bromée*.
